

ЩОДО ОРГАНІЗАЦІЇ НАУКОВО-ДОСЛІДНОЇ РОБОТИ НА КАФЕДРІ

Наукова і науково-технічна робота у вищих навчальних закладах (ВНЗ) є невід'ємною складовою освітньої діяльності і здійснюється з метою інтеграції наукової, навчальної і виробничої діяльності в системі вищої освіти. Проводиться і фінансується відповідно до законів України “Про вищу освіту”, “Про освіту” та “Про наукову і науково-технічну діяльність”.

У вищому навчальному закладі розробляються річні плани НДР. У них включаються теми, задані вищестоящими начальниками й організаціями, а також ініціативні НДР. Річний план НДР затверджується начальником, у підпорядкуванні якого знаходиться вищий навчальний заклад, і корегується один раз на рік тільки з його дозволу.

При плануванні НДР у вищому навчальному закладі необхідно забезпечити раціональне поєднання пошукових теоретичних досліджень і прикладних. Перші сприяють створенню наукового заділу для наступних робіт і створюють умови для успішного вирішення завдання підготовки науково-педагогічних кадрів. Одним з основних питань планування наукових досліджень є науково обґрунтоване визначення перспективних напрямків НДР окремих кафедр. Насамперед потрібно забезпечити тісний зв'язок наукового напрямку кафедри з преподаваними нею навчальними дисциплінами.

НДР виконується в наукових колективах. Під науковими колективами розуміють особовий склад кафедр, науково-дослідних лабораторій або груп, що включають викладачів, наукових співробітників, аспірантів і інженерів, які проводять дослідження. Такі колективи очолюються висококваліфікованими вченими, що поєднують функції наукових керівників і вихователів членів колективу. Бажано, щоб кафедральні наукові коле-

ктиви очолювали начальники кафедр.

НДР є прямим обов'язком професорсько-викладацького складу, сприяє творчому зростанню викладачів, дозволяє ширше використовувати наукові досягнення в навчально-виховному процесі. Без активної участі викладачів у наукових дослідженнях немислиме вдосконалювання навчальних дисциплін, видання монографій, наукових статей, підручників і навчальних посібників, оснащення кафедр сучасною навчально-лабораторною базою та ін. Якщо педагогічна діяльність не підкріплена науковою працею, швидко вгасає професійна педагогічна майстерність.

На кафедрах на основі річного плану НДР вищого навчального закладу розробляються річні плани НДР, що включаються як розділи, які є основою загальних планів роботи кафедр на навчальний рік. У ці розділи включаються всі роботи, задані планом НДР вищого навчального закладу, а також ініціативні теми кафедр і розроблювані дисертації.

Планування НДР на кафедрі характеризується наступними особливостями: у плані НДР чітко зазначено конкретну мету досліджень і послідовність етапів її досягнення; точність передбачення результатів досліджень вище при вирішенні завдань прикладного характеру, ніж при пошукових дослідженнях, хоча в обох випадках воно має імовірний характер; план НДР повинен бути досить гнучким, щоб забезпечити можливість внесення змін залежно від результатів наукових досліджень; він (а) виконує організаційні функції, забезпечуючи найкраще розміщення сил і раціональний розподіл матеріальних ресурсів, а також (б) інформаційну функцію, дозволяючи орієнтуватися у сформованій науковій проблематиці; у ньому втілюється принцип координації наукових досліджень; план виконує методичну функцію, сприяючи вибору найбільш ефективних шляхів досягнення поставленої мети.

Основні наукові напрямки кафедр мають бути усталеними, існувати тривалий час. Тільки в такому разі наукові колективи можуть глибоко вивчати відповідні галузі науки і вирі-

шувати конкретні завдання наукових досліджень, домагаючись серйозних результатів. Тільки при дотриманні цієї умови можливе формування авторитетних наукових шкіл.

Тема НДР виконується відповідно до затвердженого тематичного або тактико-технічного завдання і плану виконання роботи. По ходу виконання робіт проводяться наукові семінари, діяльність наукових колективів і окремих виконавців обговорюється на засіданнях кафедр. Стан НДР на кафедрах, науково-дослідних лабораторіях і групах періодично розглядається радою вищого навчального закладу. Науково-дослідний відділ здійснює постійний контроль і допомагає виконавцям плану НДР.

По кожній виконаній темі НДР складається підсумковий звіт, а в разі потреби проміжні (часткові) звіти або робочі матеріали по окремих етапах роботи. Звіти затверджуються начальником вищого навчального закладу або його заступником з наукової роботи. Дата затвердження підсумкового звіту вважається терміном закінчення НДР.

Особливе місце серед заходів займають наукові (науково-технічні) конференції. Такі конференції є своєрідним звітом вищого навчального закладу перед широкою науковою громадськістю за певний етап планових наукових досліджень. Вони дають можливість перевірити актуальність проведених робіт, уточнити їх зміст. Колективне обговорення дозволяє виключити дублювання досліджень у різних організаціях, установити і зміцнити контакти для творчого співробітництва. За результатами кожної конференції приймаються рішення по реалізації підсумків досліджень. Реалізація результатів виконуваних НДР може здійснюватися як у ході досліджень, так і після завершення роботи. Відповідальність за повну і своєчасну реалізацію результатів НДР покладається на організацію, що визначила тему, або на головного виконавця, а по ініціативних роботах – на вищий навчальний заклад. У будь-якому разі начальники кафедр, керівники наукових колективів не повинні залишатися осторонь і зобов'язані вживати заходів, спрямованих на підвищення опе-

ративності впровадження результатів НДР у практичну діяльність і в навчальний процес.

Природним продовженням і логічним завершенням виконання планів НДР є оцінка ефективності НДР. У даний час на практиці застосовуються різні методи оцінки ефективності НДР, що використовують різні критерії.

Так, наприклад, під ефективністю НДР можна розуміти комплексну характеристику, що відбиває ступінь практичної реалізації результатів наукових досліджень з урахуванням ресурсів, витрачених на їх одержання. Відповідно до цього визначення ефективності НДР розроблено методика її кількісної оцінки. Основою цієї методики є властивість НДР, яка полягає в тому, що цінність результатів досліджень тим вище, чим частіше вони використовуються в наукових працях, у практичній діяльності людей.

За одиницю виміру ефективності НДР прийнята “еквівалентна стаття”, під якою розуміється обсяг наукової інформації, що міститься в певній середньостатистичній статті. Число реалізацій визначається на основі обліку результатів роботи виконавців, а вагарні коефіцієнти – методом експертної оцінки.

Порівняльна оцінка стану науково-дослідної роботи в різних підрозділах вищого навчального закладу виробляється шляхом порівняння показників ефективності НДР, віднесених до середньої чисельності викладачів у цьому підрозділі з їх сумарним навчальним навантаженням.

Проте цінність науково-дослідної роботи не вичерпується реалізацією її результатів. Науково-дослідна робота викладачів сприяє підвищенню їх професійної кваліфікації, а отже, і підвищенню наукового рівня преподаваних ними навчальних дисциплін.